

ÇOCUKLAR İÇİN ŞİİR

9.

ŞİİRLER

'Çocuğa güzellik ve insanlık duyguları ile ulus ve yurt sevgisi kazandırmada şiirin etkisi çok önemlidir. Anadilini sevdirmeye ve onun zenginliğini tanıtmaya, bir duygu, düşünce ve izlenimin sanatlı biçimde nasıl anlatılabileceğini öğretme bakımından da şiirin çocukların eğitiminde büyük bir işlevi vardır. Bu bölümde edebiyatımızda eski ve zengin bir geleneği bulunan şiir türünün özellikleri, çocuğun şiir karşısındaki durumu, edebiyatımızda çocuk şiirinin gelişmesi, şiir okumada dikkat edilmesi gereken noktalar ile çocuk şiirlerinde aranan nitelikler üzerinde durulacaktır.

Şiirin tanımı ve özellikleri

Şiirin kesin bir tanımını yapmak güçtür. Türkçe Sözlük'te şiir, «seslerin, ritimlerin, uyumların kaynaşmasıyla en güçlü duyguları, izlenimleri, coşkuları canlandırma ve etkileme sanatı» diye tanımlanmaktadır (6. baskı, 1974). Bu tanımın dışında da şiiri anlatmak ve açıklamak için birçok tanımlar yapılmıştır. Öte yandan,, «şiir» le «manzume» veya «manzum eser» ayrımının da gözden uzak tutulmaması gerekir. «Şiir» in daha çok öze ilişkin olduğunu, «manzume» sözcüğünün ise genellikle biçimsel yönden bir özelliği belirttiğini hatırlatmakta yarar vardır.

Genel olarak şiir adı verilen eserlerin, hayal gücü, duygusalılık, uyum (ahenk) ve ölçü (vezin) gibi birtakım içerik, anlatım ve biçim özellikleriyle öteki tür edebiyat eserlerinden ayrıldığı görülür. Başka bir deyişle şiir, düzyazıya (nesre) göre, daha çok estetik değerler taşıyan ve daha yoğun bir dikkat gerektiren bir yazı türüdür.

Şiire ses (müzikalite) yönünden ayrı bir özellik veren başlıca unsurlar kafiye, aliterasyon, yarım kafiye ve ölçüdür. Gerçekten şiirin genel olarak düzyazıdan ayrılan en belirgin yanı kafiyeli oluşudur. Kafiye, şiire ses zenginliği verdiği gibi, ona düzen ve biçim de kazandırır. Ancak kafiyenin şiire bir değer katacak, düşünce ve

duyguların etkililiğini arttıracak biçimde kullanılması gerekir. Hele çocuk şiirlerinde kafiye önemlidir diye yapma bir tutum içinde özensiz kafiyeler meydana getirmek hiç doğru değildir.

Aliterasyon bir uyum etkisi sağlamak için aynı sesleri, aynı heceleri veya harfleri tekrarlama sanatıdır. Bu sanat yerinde ve belli bir ölçü içinde yapılırsa bazen eğlendirici, bazen hoş bir ses etkisi yaratılmış olur. Çocuklar bu özelliği taşıyan şiirlerden zevk alırlar. Yarım kafiye ise, tam kafiyeyle daha az sesten (harften) yararlanılarak yapılan bir kafiye türüdür.

Manzum eserlerde mısraların hece ve durak bakımından denk oluşuna ölçü denir. Ustaca kullanıldığı zaman ölçü unsuru şiire ritim kazandırır, düşünce ve duyguların daha vurgulu ve etkili biçimde anlatımını sağlar. Bazı durumlarda ölçünün, şairin hayal gücünü, yaratıcılığını ve en etkili sözcükleri kullanmasını engellediği de görülür. Şüphesiz büyük şairler bütün ustalıklarını göstererek ortaya gerek kafiye, gerek ölçü ve gerek anlam bakımından sanat değeri çok üstün eserler koyabilirler. Ancak böyle bir ustalığa erişmemiş sanatçıların, çocuklar için salt ölçülü olsun isteğiyle yazdıkları şiirlerin ne kadar kuru, monoton ve basmakalıp sözcüklerle dolu olduğunu sayısız örneklerle göstermek mümkündür.

Çocuk ve şiir

Çocuk, gelişiminin her döneminde şiire karşı olumlu bir tepki gösterir. Şiir dinlemekten, şiir okumaktan ve ezberlemekten zevk duyar. Çocuğun şiire karşı bu yakın ilgisi bir yazıda şöyle açıklanmaktadır:

«Çocuk, daha konuşmaya başlarken şiir cümlesinin yapısına uygun bir yol tutar. Kafiyeli olan ve ses özelliği bakımından birbirine çok benzeyen kelimeleri kullanır. Esasında, dikkat edilirse, çocukların kelimelere başka bir hava, başka bir güzellik kattıkları görülür. Onlar, yetişkinlerin klişe halinde kullandıkları sıfat takımlarına, mecazlara ve benzetmelere pek itibar etmezler, kendi iç dünyalarını ve düşünme tarzlarını yansıtan şekilleri tercih ederler. Böylece, şairle çocuk anlatım serbestliğinde, yenilik ve tazelik ardında gitmekte birleşmiş olurlar.

Çocukları şiire yaklaştıran başka bir husus da ahenk unsurudur. Durağı, kafiyesi, iç ahengi ile çok kez kısa şekliyle şiir, her normal çocukta var olan ritim duygusunu besler, müzik ihtiyacını karşılar.» (1) /

Bir başka eserde de çocukların şiir karşısındaki durumları şöyle yorumlanmaktadır:

(1) A. Ferhan Oğuzkan, «Çocuk ve Şiir». Eğitim Üzerine, s. 54-55.